

Makale Türü: Araştırma
Gönderim Tarihi: 25 Mart 2022
Kabul Tarihi: 28 Nisan 2022

ÇAĞDAŞ SANATTA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK TEMASI BAĞLAMINDA

ARILARLA OLUŞTURULAN İŞ BİRLİĞİ

IN CONTEXT OF THE THEME OF SUSTAINABILITY IN CONTEMPORARY ART COLLABORATION WITH BEES

Furkan Mert KAYA¹

ÖZET

İnsanlık varoluşundan bu yana doğa ile bir ilişki içerisinde ve doğadan ilham almıştır. Gelişen teknolojiyle birlikte doğa bir anlamda insan egemenliği altına girmiş ve özellikle sanayi devrimiyle beraber doğaya verilen zarar ne yazık ki giderek artmıştır. 1960'lı yıllarda Yeryüzü Sanatı, Ekolojik Sanat, Sürdürülebilir Sanat gibi ortaya çıkan sanat akımları özellikle doğanın korunmasına dikkat çekmek amacı ile doğaya dair çalışmalar başlamıştır. Bu çalışmalar sürdürülebilir bir yaşam aracılığı ile çevrenin ve doğanın korunabileceğine dikkat çekmektedir.

Sürdürülebilir bir yaşamın temeli olan ekolojik dengenin en önemli canlılarından biri olan arılar, insanların çevreye verdiği zararlardan ve iklim değişikliğinden ciddi bir şekilde etkilenmektedirler. Bu makale kapsamında doğayı çalışmalarının odağına alan ve arılarla işbirliği içinde sanatsal üretimlerde bulunan Ava Roth, Ren Ri, Thomas Libertiny ve Aganetha Dyck gibi sanatçıların çalışmaları üzerinden okumalar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Çağdaş Sanat, Doğa, Arılar, Sürdürülebilirlik

¹ fmertkaya0@gmail.com

ABSTRACT

Humanity has been in a relationship with nature since its existence and was inspired by nature. With the developing technology, nature has come under human domination in a sense, and unfortunately, the damage to nature has increased, especially with the industrial revolution. In the 1960s, emerging art movements such as Earth Art, Ecological Art, and Sustainable Art started to work on nature in order to draw attention to the protection of nature. These studies draw attention to the fact that the environment and nature can be protected through a sustainable life.

Being one of the most important creatures of ecological balance, which is the basis of a sustainable life, bees are seriously affected by the damage caused by humans to the environment and climate change. Within the scope of this article, readings were made on the works of artists such as Ava Roth, Ren Ri, Thomas Libertiny and Aganetha Dyck, who put nature at the center of their work and collaborate with bees.

Keywords: *Art, Contemporary Art, Nature, Bees, Sustainability*

1. GİRİŞ

Sanayi Devrimi ile beraber değişen yaşam koşulları ve endüstrileşme ile doğa/çevre de insan egemenliği altına girmiştir. Bu egemenlik altında doğanın kaynakları tüketilmiş, canlı türleri yok olmuş, çevre sorunları ve iklim değişikliği krizi ortaya çıkmıştır. Sanat ve sanatçının da doğadan ilham alma ve üretme durumu bu dönemlerde çevresel faktörlerden etkilenecek değişmiştir. 1960'lı yıllarda şekillenmeye başlayan çağdaş sanat kavramıyla beraber geleneklerin yıkılmaya başlaması söz konusu olmuştur. Ayrıca bu dönemde üretilen eserlerde disiplinler arası bağlamda hazır nesnelere, doğal malzemeler ve teknolojik ürünler gibi daha önce kullanılmamış farklı malzemeler de kullanılmaya başlanmıştır. Endüstrileşme ve artan nüfus problemleri ile çevre sorunlarının günlük hayatta bile dikkat çekmesi durumu, sanatçıların da üretimlerine yansımıştır. Bu dönemde, Arazi Sanatı, Ekolojik Sanat ve Sürdürülebilir Sanat gibi akımlar oluşmaya başlamıştır.

Bu dönem de özellikle sanatçılar çevre ile etkileşimlerini artırmışlardır. Algı-düşünme ve sanat-hayat arasındaki ilişkilerde olduğu gibi sanat bireysel ifadenin de temelini oluşturur. Bu temel bir anlamda sanatın gücünü tanımlar ve yeni düşünceler üretilmesinin yanı sıra çağın sorunlarının algılanması ya da sorunların görünür kılınmasını da ortaya koyar (Bilir, 2019: 122). Sanatçılar düşünme biçimlerinin yansıdığı doğaya dair farklı malzemeler kullanılarak alternatif biçimler ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca sanatçılar, yapıtlarında farklı malzemelerle çeşitli içeriklerle yeni anlamlara ulaşabilme/aktarabilme imkânına da günümüz sanatında sahip olmaktadır (Bingöl, 2019: 88).

Doğa konusunda farkındalık yaratmayı amaçlayan ve insanları çevre bilinci hakkında bilgilendirmek isteyen sanatçılar tamamen doğal malzemelerle ya da direkt doğanın kendisiyle sürdürülebilir ve çevreye duyarlı sanatsal üretimlerde bulunmuşlardır. Sanatçılar bu çalışmalarla aynı zamanda sürdürülebilirliğin uygulanabileceğini ve doğaya/canlılara zarar vermeden de sanatsal üretimlerin yapılabilmesinin mümkün olduğunu düşünmektedir.

Bu makalenin konusu arılar ile insanlar, hatta diğer tüm canlılar arasında kurulan bağıdır. Bu bağ aslında genel bir ifade ile tüm canlıların yaşamlarını doğrudan ya da dolaylı olarak birbirine bağlamaktadır. Arılar dünyadaki yaşamın devam etmesini sağlayan kritik öneme sahip canlılardır. Bu önem; arıların bitkiler arasında polenleşmeyi sağlamanın yanı sıra bitkilerin çoğalması aracılığı ile dolaylı olarak bu bitkilere yaşamı ile bağlı olan canlı türlerinin de yaşamasını sağlamaktadır. Sürdürülebilir sanat yöntemlerinden biri olarak, sanatçılar çağımızda arılarla iş birliği yaparak sanatsal üretimler gerçekleştirmektedirler.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMININ ÇAĞDAŞ SANAT ve PRATİKLERİNE YANSIMASI

Doğa sanatının bir tecrübe ve keşif alanı olarak konumlanmış, bilinmezliğin tasvirinden taklit geleneğine, öykünmeden gerçekliğin temsiline, büyük dönüşümler geçirmiştir. Doğa ve gözlemi insanın en eski izlerinden, buzul çağı insanınca yapılmış mağara ve kaya resimlerinden Antik Yunan'a, Rönesans'tan Realizm'e, Empresyonizm'den Modernizm'e kadar her çağda sanat araştırmalarının temel konusu olmuştur. Doğa sunduğu ve barındırdığı görsel bilgi ve estetik yapısıyla, sanatının yeteneğinin sınındığı bir alan olarak da değerlendirmek mümkündür (Mergin, 2018: 11). 1960'lı yıllara kadar sanatçılar çalışmalarında doğayı sadece taklit etmek aracılığı ile kullanmışlardır. Ancak dünyanın değişimine ayak uyduran, gelişen, devinen ve değişen çağdaş yaşamla beraber 1960 sonrası çağdaş sanatın kavramsal yönü de anlam bulmaya başlamıştır. 1960'lı yıllardan itibaren sanat alanında ortaya çıkan pek çok yeni ifade biçimi kavramsal sanat başlığı altında incelenebilir. Geleneksel anlamda estetikten ziyade kavramı yani düşünceyi önemseyen kavramsal sanat sanatta alternatif arayışlara da yönelinmesini sağlamıştır (Uz ve Uz, 2018: 657).

Özellikle bu dönem yani 1960 sonrası sanat üretim olanakları açısından da konu açısından da geleneksel kalıpların dışına çıkmış ve küresel açıdan da disiplinler arası bir yaklaşımla topluma, çevreye ve doğaya duyarlı bir karaktere bürünmüştür. Sanat; üretim, tüketim, toplumsal yapı gibi birçok unsurun etkisiyle, ortaya çıkan sanat akımları ile beraber şekil değiştirmeye başlamıştır. Artık sanatın tanımı ve konumlanması bu açıdan değerlendirildiğinde

değişmiştir. Toplumun içinde yaşayan sanat daha çok dinamik bir hal almaya başlamıştır ve sanatçı hem üretici hem de izleyici konumuna gelmiştir (Demirci, 2019:7). Bu karakteristik yapı eski sanat akımlarının yerine daha küçük grupların hatta bireysel olarak sürdürülebilir sanat hareketlerinin ortaya çıkmasını da beraberinde getirmiştir. Çevreye olan duyarlılıklarını sanatsal dil aracılığı ile yansıtan sanatçı eylemleri kavramsal sanat içerisinde tanımlayabileceğimiz bu hareketler arasında yer almaktadır. Land Art, Yeryüzü Sanatı, Çevresel Sanat, Ekolojik Sanat gibi başlıklar altında tanımlanan 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkan doğaya duyarlı yeni bir bakış açısını da ortaya koymuştur (Saygı, 2016: 7).

Endüstriyel sistemin bir anlamda temeli olarak nitelendirilebilecek teknolojinin gelişmesiyle birlikte, doğal kaynakları muazzam miktarda kullandıktan sonradan atığa dönüşecek ticari ürünler ortaya çıkmıştır. Bu tek yönlü, tek kullanımlık ürünlerin çevreye verdiği zararlar, küresel ısınma, ozon tabakasının incelmeye başlaması, denizlerde ve karalarda verimliliğin azalması ve çölleşme gibi küresel sorunlara yol açmıştır. İçinde bulunduğumuz yüzyılın ilk çeyreğinde insan eliyle dünyanın bu hale gelmesi, sürdürülebilirlik ve ekolojik yaşam anlayışını dünyada oldukça önemli bir sorun haline getirmiştir (Ateşgüneş, 2016: 127). Bu sorunların çözülmesi için sanatında her alanda sürdürülebilirlik ölçekte geliştirilmesi bakımından çevre dostu bir metodolojiye odaklanan Ekolojik Sanat, çevre sorunlarına vurgu yaparak, bir çağdaş sanat hareketi olarak ortaya çıkmıştır. İşbirlikçi çalışmaları ve çözüm odaklı bu sanat hareketi genellikle doğayı korumayı ve gözetmeyi merkezine alan mesajları içermektedir (Çınar, 2019:205).

Genel bir açıklama ile sürdürülebilirlik teması, çevrenin korunması kavramından yola çıkan ve doğal kaynakların gelecek nesillere aktarılmasına odaklanan bir yaklaşımı içinde barındırır. Bu anlayış özellikle doğa-insan arasındaki dengenin sağlanabilmesi durumunu önemser (Küçük ve Güneş, 2013: 300). Çeşitliliği ve üretkenliği sağlaması, aynı zamanda yaşanabilir bir dünya ve kaynakların verimli kullanılabilmesi açısından tarihsel süreç içerisinde sürdürülebilirlik konusu önemli hale gelmiştir. Doğada bulunan kaynaklara bağlı olarak yaşamlarını sürdüren insanlar, nüfus arttıkça kaynak kullanımının artması, teknoloji geliştikçe

fabrika üretim sistemlerinin gelişmesi ve doğaya zarar veren üretimlerin çoğalması ile birlikte aşırı tüketim, iklim değişimi, sağlığı olumsuz etkileyen maddelerin, fosil yakıtların ve geri dönüşüme elverişsiz ambalajların çoğalması gibi durumlarla da karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunun sonucunda daha yaşanabilir bir dünya için ortaya çıkan sürdürülebilirlik projeleri; insanlığın ortak geleceği için oldukça önemli çalışmalardır (Merih Böcek, 2019:1).

3. ARILARLA OLUŞTURULAN SANAT PRATİKLERİ ÜZERİNE SANATÇI OKUMALARI

Geçmişten günümüze sanatın değişimi ve dönüşümü incelendiğinde karşımıza bireyin toplumsal değişimi/dönüşümü ile paralel bir süreç ortaya çıkmaktadır. Bu süreç; sosyal ve kültürel değişimlerin yanı sıra ekonomik ve bilimsel değişikliklerin yansımaları da içinde barındırmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, sanatın aldığı anlamlar değişmekte ve etki alanı da genişlemektedir. Farklı malzemelerin kullanıma girmesi sanatın belirgin sınırlarının dışına çıkmasına olanak sağlarken geleneksel, muğlak sanat pratiklerinin de hayatımıza girmesine sebep olmuştur. 20.yüzyılda plastik sanatlarda yeni yaklaşımların ortaya çıkması ve çağdaş sanat akımlarının etkisiyle birlikte, sanatçılar geleneksel malzemeler yanında hazır yapım ürünler, organik ve teknolojik nesnelere, tekstil lifleri ve ürünleri gibi geleneksel sanat için uzak görünen malzemeleri de kullanmaya başlamıştır. Sanatçılar tasarım nesnelere, günlük hayatta taşıdığı anlamlardan koparıp yeni anlamlar yükleyerek sanata dâhil etmişlerdir (Erim, 2019:264). Bu açıdan değerlendirildiğinde sanatçılar tarafından sıklıkla başvurulan temalardan birisi de 20. yüzyılda doğa olmuştur. Ancak 1960'lı yıllarda doğa öykünülecek bir yapı olmaktan Land Art ile birlikte çıkmıştır. Bu gelişmeyle birlikte doğanın kendisi mekân ve malzeme olarak sorgulanmaya başlanmıştır (Mergin, 2018: 11).

Çağımızda insanların değişen koşulların bir sonucu olarak yabancılaşmaları ve nüfusun kontrolsüz artışı ile oluşan yıkıcı tavır ne yazık ki kendini en çok doğada gösterir. Ancak bugün içinde bulunduğumuz birebir soluduğumuz bu kent dokusu, trafik, gürültü, hava kirliliği gibi problemler aslında insanlar tarafından oluşturulmuştur. Bu sorunlara dikkat

çekmek isteyen Çevre Sanatı bizi bireysel ve toplumsal bir silkelenmenin yanı sıra doğa ile ilişki kurmaya da davet eder (Zümrüt, 2007, 43).

Çevre sanatı ve sanatçıları, kendi yarattığı dünyasının içinde doğadan soyutlanmış bir şekilde yaşayan çağımızın insanlarını bilinçlendirmek ve uyandırmak için çalışmaktadırlar. Bu açıdan değerlendirildiğinde özellikle günümüzün kritik sorunlarının başında gelen tüketim çılgınlığının çözümü olan sürdürülebilirlik kavramını çağdaş sanatçıların uygulamalarında görmekteyiz. Bu bağlamda arılarla iş birliği yaparak sürdürülebilir yaşamı destekleyen çalışmalar üreten sanatçıların temel noktası arıların önemi hakkında insanları bilinçlendirmek istemeleridir. Çünkü balarısı da dahil olmak üzere, arıların direkt yararları belki de en önemli işlevleri kültür bitkilerinde tozlaşmayı gerçekleştirmelerinin de ötesinde, doğada çeşitli yabani bitkilerin tozlaşmasını yaparak birçok bitki türlerinin soylarını devam ettirmeleri, yeryüzüne yayılmalarının sağlanması ve bu bitkilerle topluluk oluşturan diğer bitkilerin de idamelerine yardımcı olmaları ve nihayet, bu bitkileri gıda ve barınak veya yuva yapma yeri olarak kullanan değişik gruplara mensup binlerce hayvanın yaşamlarını sürdürmelerine olanak hazırlamalarıdır (Özbek, 2002: 23).

Özellikle arılarla tozlaşmaya ekonomik yönden önemli 200 civarında bitki türünün devamı için ihtiyaç vardır. Tarımsal üretimde aktif rol oynayan ülkeler balarılarını modern tarımın önemli bir unsuru olarak kabul etmektedirler. Balarılarının değişik iklim şartlarında yaşayabilmeleri ve insanlar tarafından kolayca kontrol edilebilmeleri, onları bitkisel üretimin ve tarımın en önemli unsurlarından biri yapmıştır (Sıralı ve Cınırtoğlu, 2018: 28). Böceklerin polinasyonda/tozlaşmada kullanımı tarımsal üretimde ürünün kalitesini artırıcı bir rol oynamakta, bitki popülasyonunun/tozlaşmasının sürekliliğini sağlayarak ekolojik dengeyi oluşturmaktadırlar (Çankaya ve Korkmaz, 2008: 3). Bu açıdan değerlendirildiğinde, pek çok sebze ve meyve böceklerle tozlanmaktadır, bu nedenledir ki sebze ve meyve bahçelerinde tozlanmanın iyi meyve sebze tutumunun fazla olabilmesi için arı kovanları bulundurulmaktadır (Çankaya ve Korkmaz, 2008: 1). Balarıları nektar ve polen toplamak için çiçeklere konduğunda rüzgâr ile taşınamayacak büyüklükteki polenleri taşıyarak tozlaşmayı

sağlamakta, aynı zamanda sebzelerin ve meyvelerin olgunlaşmasında da rol oynayarak doğal floranın korunmasını sağlamaktadırlar (Kekeçoğlu ve Arkadaşları, 2014: 76).

Ekolojik dengenin bozulması bir anlamda domino taşı etkisi yaratabilmektedir. Özellikle birbirlerinden etkilendiğini çok geç fark ettiğimiz birçok bitki ve hayvan türünün dengesini bozmaktadır. Artan çevre kirliliğiyle beraber küresel ısınma bal arılarının davranışını ve yaşamını olumsuz anlamda etkilemektedir. Son bahardaki sıcaklıkta ve nemde meydana gelen artışlar, doğrudan bal arılarının gelişmesini etkileyerek kışlamada problemler oluşturabilecektir. Küresel ısınmanın sadece bal arılarını değil aynı zamanda diğer bütün canlı gruplarını da etkileyeceği unutulmamalıdır. Bu nedenle küresel ısınma dünya üzerindeki bütün canlıları ilgilendiren bir konu olarak düşünülmelidir (Yörük ve Şahinler, 2013: 85-86). Sürdürülebilir bir yaşamın temel koşulu ekolojik dengenin korunmasıdır. Çevre bilinci gelişmiş bireylerle ancak bunun yerine getirilebilmesi mümkün olabilmektedir.

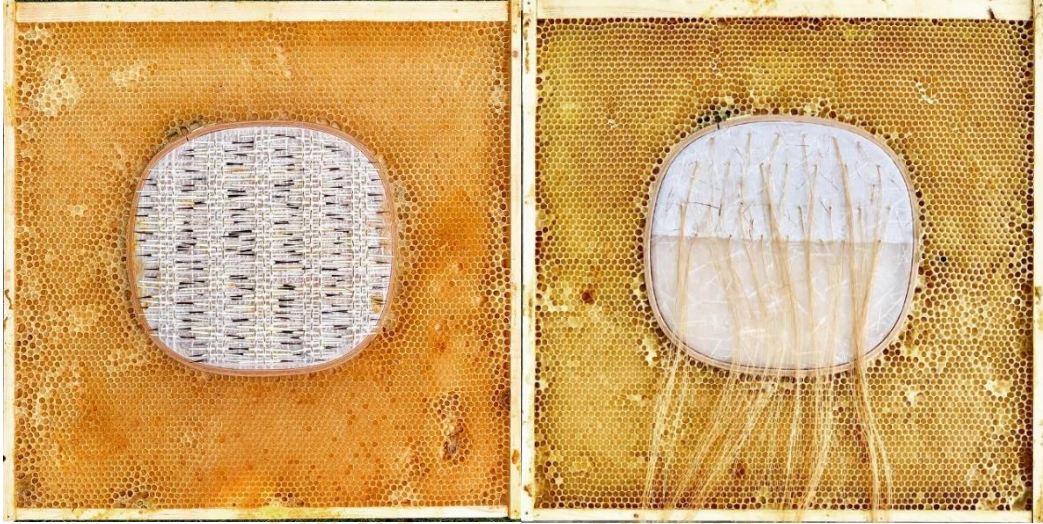
İngiltere’de, ekolojik dengede önemli bir yere sahip olan arı popülasyonunu korumak amacı ile yürürlüğe giren yeni bir yasa aracılığı ile yeni yapılacak binalarda arılar için yuva sağlayan özel üretilmiş tuğlaların kullanılmasını gerektirmektedir. Binalara yapım aşamasında yerleştirilen bu arı tuğlalarının amacı biyolojik çeşitliliği arttırmak ve arı popülasyonunu desteklemektir. Ekolojistler ile ortaklaşa geliştirilen bu arı tuğlası projesi kapsamında kullanılan tuğlalar normal tuğlalarla aynı boyuttadır. Ancak bu tuğlalar ile normal tuğlalar arasındaki tek fark üzerlerinde arıların girip çıkabileceği ve yuva yapabileceği küçük deliklerin tasarlanmış olmasıdır (Görsel 1-2-3) (Frearson, 2022).

Görsel 1-2-3: Green and Blue Şirketinin Ürettiği Arı Tuğlaları, İngiltere, 2022.

Arı tuğlaları üreten *Green and Blue* şirketinden Faye Clifton'ın ifadesine göre; arılar eski tuğlalara ve tuğlalar arasındaki boşluklara yuva yapmakta ancak modern binalarda yuva yapabilecekleri boşluklar bulunmamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde arılara yuva yapabileceği boşluklar sunmak için arı tuğlalarının modern binalarda kullanılması arı nüfusunun artması ve dolayısı ile ekolojik dengenin yeniden kurulması için oldukça önemli bir adım olarak değerlendirilebilir (Frearson, 2022).

Kanadalı sanatçı Ava Roth, arılarla iş birliği yaparak ürettiği çalışmaları ile tanınmaktadır ve bu üretimlerinde doğadan topladığı malzemelerle bir anlamda kolajlar yapmaktadır. Sanatçı bu kolajlarını arı kovanlarına yerleştirmekte ve arılar aracılığı ile önceden tahmin edilemeyecek organik formlar oluşturmaktadır (Mok, 2021).

Görsel 4: Ava Roth, Dokuma Kirpi Dikenleri/Woven Porcupine Quills, Karışık Malzeme (Kirpi Dikenleri, Nakış Kasnağı, İplik ve Bal Peteği).

Görsel 5: Ava Roth, Bulunmuş At Kılı, Altın #2/Falling Horsehair, Gold #2, Karışık Malzeme (At Kılı, Nakış Kasnağı, İplik ve Bal Peteği).

Sanatçı Ava Roth, genel sanatsal ifade yöntemlerinde ana unsur olarak doğal malzemelerle çalışmaktadır. Ancak son dönemdeki işlerinde ekolojik dengeyi çalışmalarının merkezine almaktadır. Sanatçının gündelik yaşamında arıların ekolojik dengedeki önemini öğrenmesi ile birlikte sanatsal ifade şekli değişmiş ve arıları çalışmalarının başkahramanı olarak ortaya koymasını sağlamıştır. Sanatçı güncel üretimlerinde, arıları ve nakış tekniklerini birleştirmiştir. Çevreye karşı duyarlılığın artması amacıyla arılarla birlikte çalışan Roth, yaprak, ağaç kabuğu, kirpi dikenini gibi doğada bulunan malzemeleri de toplayarak nakış

kasnakları aracılığı ile kolajlar oluşturmaktadır. Sanatçının bu kolajları akçaağaç çerçevesine yerleştiren ahşap kasnakları ile çerçevelenmektedir. Bu çerçeveler içinde arılar tarafından tesadüfi biçimde oluşturulan bal petekleri aracılığı ile Roth, sanatsal üretimini oluşturmaktadır. Sanatçı bir anlamda çerçeve olarak sınırlandırdığı kasnaklar aracılığı ile organik ve inorganik malzemelerle kolajlarına ekleme çıkarmalarda bulunmaktadır (Görsel 4-5-6-7) (Mok, 2021).

Görsel 6: Ava Roth, Kirpi Dikenleri ve Nakış İpi/Porcupine Quills and Embroidery Floss, Karışık Malzeme (Kirpi Dikenleri, Nakış İpi, Bal Peteği ve Akçaağaç Çerçevesi).

Görsel 7: Ava Roth, Manolya Ağacı Yaprağı ve Fransız Düğümleri/Magnolia Tree Leaf and French Knots, Karışık Malzeme (Çini, Japon Kâğıdı, Lale Ağacı Yaprağı, Nakış İpi, Bal Peteği ve Akçaağaç Çerçevesi).

Pekinli sanatçı ve arı üreticisi olan Ren Ri, arıları heykelsi biçimlerde bal peteği inşa etmesi için şeffaf pleksi kutuların içinde yönlendirmektedir. Sanatçı arılarla çalıştığı bu sanatsal üretimlerini, Çince element anlamına gelen “yuan” ve kalıp anlamına gelen “su” kelimelerinden oluşan “Yuansu II” olarak adlandırmıştır. Ren Ri, bu üretimleri ile insanlığın doğal dünyayı şekillendirmesinin, yok etmesinin ve müdahale etmesinin gezegen üzerindeki etkisine atıfta bulunmaktadır (Görsel 8-9-10-11) (Cascone, 2014).

Görsel 8: Ren Ri, Yuansu II, Karışık Malzeme (Bal Peteği, Pleksi ve Ahşap Çıta).

Görsel 9: Ren Ri, Yuansu II, Karışık Malzeme (Bal Peteği, Pleksi ve Ahşap Çıta), Detay.

<https://news.artnet.com/art-world/artists-honeycomb-sculptures-made-by-bees-spark-buzz-56554>

Sanatçının bal peteğinden oluşan heykelsi formları Görsel 8-9-10-11’de olduğu gibi dışarıdan görülebilmesi ve gözlenebilmesi için şeffaf pleksiden yapılmıştır. Ren Ri bu çalışmaları üretirken ilk önce pleksi kutunun içine kraliçe arının yerleşebilmesi için ahşap bir yapı yerleştirir. Daha sonra arılar da doğaları gereği kraliçe arının bulunduğu yerin yani bu yapının üstüne bal peteklerini inşa ederler. Ren Ri’nin pleksi kapların içindeki bal petekleri bir anlamda organik ve insan yapımı arasındaki karşıtlık durumuna da vurgu yapmaktadır.

Görsel 10: Ren Ri, Yuansu II, Karışık Malzeme (Bal Peteği, Pleksi ve Ahşap Çıta), Tarihe Ulaşılamamıştır.

Görsel 11: Ren Ri, Yuansu II, Karışık Malzeme (Bal Peteği, Pleksi ve Ahşap Çıta), Tarihe Ulaşılamamıştır.

Hollandalı sanatçı Tomas Libertiny’nin doğanın güzelliğine ve zekâsına duyduğu hayranlık çalışmalarının da ana kaynağını oluşturmaktadır. İnsanlığın doğa ile arasında olan hem

psikolojik hem de fiziksel ilişkisinden ilham alan Libertiny, sanatını oluşturmak için günümüzün teknolojisinden faydalanmaktadır. Doğayı kusurlarıyla ve güzellikleriyle beraber bir bütün olarak gören sanatçı, bizi çevreleyen desenler ve tekrarlar konusundaki farkındalığı çalışmalarının odağına almaktadır.

Görsel 12: Tomas Libertiny, Dayanılmaz Hafiflik/Unbearable Lightness, Karışık Malzeme (Bal Peteği, Paslanmaz Çelik, Cam, Çelik, Plastik ve Reçine), 122 x 250 x 45 cm, 2010.

Görsel 13: Tomas Libertiny, Dayanılmaz Hafiflik/Unbearable Lightness, Detay.

Görsel 14: Tomas Libertiny, Bin Yıl/Thousand Years, Karışık Malzeme (Bal Peteği, Metal İskelet ve 60.000 Arı), 39 x 70 x 53,5 cm, 2014.

Görsel 15: Tomas Libertiny, Bin Yıl/Thousand Years, Detay.

Metal çaydanlık iskeletini bal peteğiyle doldurması için Hollandalı arı üreticilerinden yardım alan Libertiny, 60.000 arının çalışmasıyla çaydanlık heykelini oluşturmuştur. Bu çalışmasında insanla doğanın ortak üretimini doğada sergileyerek insan ve doğanın iş birliği içinde olabileceğini göstermektedir. Bu çalışmanın isminin “Bin Yıl” olmasının nedenini Libertiny, bal peteğinin binlerce yıl bozulmadan kalabilmesi olarak tanımlamıştır. Sanatçının ifadesine göre, bu bin yıl insanlar için çok uzun bir zamandır ancak evrenle kıyaslandığında ise bu zaman çok küçük bir zaman dilimini temsil etmektedir (Griffis, 2015).

Görsel 16-17-18: Tomas Libertiny, Sonsuzluk/Eternity, Karışık Malzeme (Doğal Balmumu, Ahşap, Cam ve 60.000 Arı), 2019-2020.

Tomas Libertiny'in tasarım aşamasında 3 boyutlu bir modelleme tekniğini kullandığı figüratif anıtsal heykel çalışması olarak Nefertiti'den ilham almıştır. Sanatçı “yeni bir kraliçe” inşa etmek biçiminde tanımladığı bu çalışmasını iki yılda 60.000 arının yardımını ile tamamlamıştır (Görsel 16-17-18) (Libertiny, 2021).

Sanatçı, Aganetha Dyck da arılarla yaptığı çalışmaları ile tanınmaktadır. Arı kovanlarına porselen heykel, ayakkabı, çanta gibi farklı nesnelere yerleştirmekte ve arıları bu nesnelere üzerinde bal peteği oluşturması için yönlendirmektedir. Arıların bu nesnelere üzerinde bal peteği oluşturması durumu bazen yıllarca bile sürebilmektedir.

Görsel 19: Aganetha Dyck, Maskeli Balo/Masked Ball, Karışık Malzeme (Porselen ve Bal Peteği), 2006.

Görsel 20: Aganetha Dyck, Kraliçe/Queen, Karışık Malzeme (Porselen ve Bal Peteği), 2007.

Bu sanatsal üretimleri ile Aganetha Dyck aynı zamanda insanların çevreye verdiği zararları ve bu zararların arıların yaşamı üstündeki etkisini de sorgulamaktadır. Günümüzde dünyada arı popülasyonunun azalmakta olduğu herkes tarafından bilinmektedir ve arıların yeryüzünden kaybolması halinde doğabilecek olumsuz sonuçlarının neler olabileceği durumuna da sanatçı Dyck dikkat çekmek istemektedir (Jobson, 2014).

Görsel 21: Aganetha Dyck, Cam Elbise: Bekleyen Bayan/Glass Dress: Lady In Waiting, Karışık Malzeme (Cam, Bal Peteği, Propolis, İnci, Ahşap, Kadın Ayakkabısı, Plastik Çanta ve Kolye), 84.5x72x70cm, 136kg, 1992-1998.

Görsel 22: Aganetha Dyck, Pleksi Ev/The Plexiglass House, Karışık Malzeme (Pleksi ve Bal Peteği), 2005-2008.

Sanatçı Aganetha Dyck çalışmalarında kullandığı nesnelere bazen arı kovanlarının içine yerleştirmekte bazen de bu nesnelere arı kovanlarına dönüştürmektedir. Bu sayede arıların yuva yapabilecekleri yeni alanlar oluşturarak arı popülasyonuna destek olmaktadır. Görsel 21’de olan Cam Elbise: Bekleyen Bayan/Glass Dress: Lady In Waiting adlı çalışma arıların kovana dönüştürdüğü nesnelere bir tanesidir ve arıların bu çalışmayı oluşturması 6 yıl sürmüştür. Arıların bal peteği üretmesi yıllarca sürebildiğinden Dyck’in çalışmaları aynı zamanda insan ömrünün kısalığına da odaklanmaktadır. Görsel 22’de olan Pleksi Ev/The Plexiglass House isimli çalışmasında nüfusu tehlikede olan arılar değil aslında insanlar ve hayatları şeklinde de okunabilir.

4. SONUÇ

Tarih boyunca insanın doğa ile olan ilişkisi günümüzde pek çok açıdan sorgulanmaktadır. Bu sorgulamanın bir sebebi de, sanayi devrimi ile birlikte artık doğaya hükmedebilir konuma gelen insanlığın doğada yaptığı tahribattır. Yaşanan bu ekonomik ve teknolojik gelişmeler ile birlikte nüfus da belirgin oranda artmıştır. Doğal kaynakların insanlar tarafından kontrolsüz tüketilmesi çevre kirliliği, iklim değişikliği ve ekolojik dengenin bozulması gibi problemlerin de oluşmasına neden olmuştur. Bu problemler sebebiyle dünyada arı popülasyonlarının büyük oranda azaldığı bilinmektedir. Arılar ekolojik dengede kritik bir öneme sahiptirler. Arıların yok olması durumunda bitkilerin polenleşmesi/çoğalması gerçekleşmeyeceği için birçok bitki türü ve bu bitki türlerine bağlı olan canlıların da yok olacağı anlamına gelmektedir.

Küresel bir sorun olarak arıların yok olması durumu, sanatçılar tarafından özgün üretimlerinde de kullanılmaktadır. Sanatçılar bu üretimleri aracılığı ile insanlar için arı popülasyonunun önemine ve korunmasına dair bir farkındalık oluşturmaya çalışmaktadır. Bu düşünceler kapsamında sanatsal üretimlerde bulunan Ava Roth, Ren Ri, Tomas Libertiny ve Aganetha Dyck’in çalışmaları ve arılarla yapılan iş birlikleri sayesinde sürdürülebilir çevre bilincine de dikkat çekmek mümkün olmaktadır. Bu sanatçıların ortak özelliklerinin değerlendirildiği çalışma kapsamında, arılarla yapılan uzun soluklu çalışmalar dikkat çekmektedir. Sanatçılar bu sanatsal üretimleri aracılığı ile arıların doğa için öncelikli önemini

vurgulayan bireysel ve toplumsal farkındalık yaratmanın yanı sıra kavramsal süreçte özgün üretimler de bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Ateşgüneş, Esra. (2016). Bilgi Teknolojisi Devrimi Sonrasında Grafik Tasarımda Sosyal Sorumluluk ve Sürdürülebilirlik Kavramlarının İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir

Bilir, Ayşe. (2019). Sanat Yoluyla Düşünme: Su Örneği, Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, s. 116-127.

Bingöl, Mehtap. (2019). Temel Tasarımda Bir Farkındalık Süreci Olarak Metafor/Form İlişkisi, Uygarlık Tarihinde Sanat ve Tasarım, Sistem Ofset Yayıncılık, ISBN: 978-605-7980-40-3, s. 81-98, Ankara.

Cascone, Sarah. (2014). Artist's Honeycomb Sculptures Made by Bees Spark Buzz. <https://news.artnet.com/art-world/artists-honeycomb-sculptures-made-by-bees-spark-buzz-56554>, (Erişim Tarihi: 24.03.2022)

Çankaya, Necda ve Korkmaz, Ali. (2008). Polen, Samsun Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitimi ve Yayım Şubesi Yayını, s.1-3.

Çınar, Semih. (2019). Ekolojik Sanat Projelerinde Okyanus Atıklarının Sanatsal Nesnelere Dönüşümü, Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat, Cilt 4, Sayı 9, s. 203-215.

Demirci, Ayşe. (2019). Plastik Sanatlarda Mekân Algısı, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Erim Usluca, Özge. (2019). Sanatsal Bir İfade Aracı Olarak Tekstil, İdil Sanat ve Dil Dergisi, Cilt 8, Sayı 54, s. 263-273.

Frearson, Amy. (2022). Bee Bricks Become Planning Requirement For New Buildings In Brighton. https://www.dezeen.com/2022/01/24/bee-bricks-planning-requirement-brighton/?li_source=LI&li_medium=bottom_block_1, (Erişim Tarihi: 24.03.2022)

Gkiouzelis, Demetrios. (2013). The Unbearable Lightness of BEEing: Tomáš Libertíny Talks To Yatzer About His Extraordinary Collaboration With Honey Bees. <https://www.yatzer.com/tomas-libertiny-and-the-honey-bees>, (Erişim Tarihi: 24.03.2022)

Griffis, Kelcee. (2015). Artist Partners With 60,000 Bees to Form Splendid Teapot Sculpture. <https://mymodernmet.com/tomas-libertiny-beeswax-teapot/>, (Erişim Tarihi: 24.03.2022)

Jobson, Christopher. (2014). [Artist Aganetha Dyck Collaborates with Bees to Create Sculptures Wrapped in Honeycomb](https://www.thisiscolossal.com/2014/02/artist-aganetha-dyck-collaborates-with-bees-to-create-sculptures-wrapped-in-honeycomb/). <https://www.thisiscolossal.com/2014/02/artist-aganetha-dyck-collaborates-with-bees-to-create-sculptures-wrapped-in-honeycomb/>, (Erişim Tarihi: 24.03.2022)

Kekeçoğlu, Meral; Göç Rasgele, Pınar; Akıllı, Mustafa ve Kambur, Merve. (2014). Sürdürülebilir Çevre İçin Arı Farkındalığı Yaratılmasında *Arı Biziz Bal Da Bizdedir* Projesinin Yeri, *Uludağ Arıcılık Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, s. 74-87.

Küçük, Müşerref ve Güneş, Gül. (2013). Sivil Toplum Kuruluşları ve Çevresel Sürdürülebilirlik, *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, ISSN:1309-8012, Cilt 5, No 2, s. 298-311.

Libertiny, Tomas. (2021). *Eternity* (a.k.a. *Nefertity*). <http://www.tomaslibertiny.com/eternity>, (Erişim Tarihi: 24.03.2022)

Merih Böcek, Begüm. (2019). *Ambalaj Tasarımı ve Sürdürülebilirlik*, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Mergin, Arzu. (2018). *Land Art ve Mekân Bağlamında Süre, Süreç, Temsiliyet Problematığının Dil ve Mekân İlişkisi: Sanatçının Varoluşsal Uzamı*, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Mok, Kimberley. (2021). Artist Ava Roth Collaborates With Bees to Create Honeycomb Art. <https://www.treehugger.com/artist-ava-roth-collaborates-with-honeybees-make-honeycomb-art-5205328>, (Erişim Tarihi: 24.03.2022)

Özbek, Hikmet. (2002). Arılar ve Doğa, *Uludağ Arıcılık Dergisi*, Cilt 2, Sayı 3, s. 22-25.

Saygı, Sevil. (2016). Çağdaş Sanatta Doğa Algısı ve Ekolojik Farkındalık, *Sanat-Tasarım Dergisi*, Sayı 7, s. 7-13.

Sıralı, Recep ve Cınırtoğlu, Őeref. (2018). Bal Arılarının Tozlaşmadaki ve Bitkisel Üretimdeki Önemi, Arıcılık Araştırma Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, s. 28-33.

Őahin, Feyzullah; Kekeçoğlu, Meral; Göç Rasgele, Pınar. (2016). Bal Arısı Temalı Doğa Eğitimi Programının Öğrencilerin Bilgi ve Bilimsel Yaratıcılık Düzeyine Etkisi, Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi, Cilt 12, Sayı 3, s.484-500.

Uz, Ayfer ve Uz, Nurbiye. (2018). Akla Hitap Eden Düşüncenin Sanatı: Kavramsal Sanata Genel Bir Bakış, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt 5, Sayı 12, s. 655-662.

Yörük, Alaeddin ve Şahinler, Nuray. (2013). Küresel Isınmanın Balarılarını Üzerine Olası Etkileri, Uludağ Arıcılık Dergisi, Cilt 13, Sayı 2, s. 79-87.

Zümrüt, Yeşim. (2007). 1960'dan Günümüze Çevre Sanatı Kapsamında Yapılan Seramik Eserlerin Analizleri, Çevre Konulu Seramik Atölye Uygulamaları ve Bir Sergi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

Görsel Kaynakçası

Görsel 1-2-3: https://www.dezeen.com/2022/01/24/bee-bricks-planning-requirement-brighton/?li_source=LI&li_medium=bottom_block_1

Görsel 4: <http://www.avaroth.ca/with-thread/woven-porcupine-quills>

Görsel 5: <http://www.avaroth.ca/with-thread/falling-horsehair-gold-2>

Görsel 6: <http://www.avaroth.ca/with-thread/porcupine-quills-and-embroidery-floss>

Görsel 7: <http://www.avaroth.ca/with-thread/tulip-tree-leaf-and-french-knots>

Görsel 8: <https://news.artnet.com/art-world/artists-honeycomb-sculptures-made-by-bees-spark-buzz-56554>

Görsel 9-10-11: <https://www.thiscolossal.com/2014/07/geometric-beehive-sculptures-by-ren-ri/>

Görsel 12-13: <http://glasstress.org/my-product/tomas-libertiny/>

Görsel 14-15: <http://www.tomaslibertiny.com/sculpture#/thousand-years/>

Görsel 16: <http://www.tomaslibertiny.com/eternity>

Görsel 17: <https://tlmagazine.com/tomas-libertiny-eternity/>

Görsel 18: <http://www.tomaslibertiny.com/eternity>

Görsel 19-20: <https://www.thisiscolossal.com/2014/02/artist-aganetha-dyck-collaborates-with-bees-to-create-sculptures-wrapped-in-honeycomb/>

Görsel 21: <http://www.aganethadyck.ca/web/artwork/the-extended-wedding-party>

Görsel 22: <http://www.aganethadyck.ca/web/artwork/the-plexiglass-house>

